

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 24 Cdo 1291/2020

Datum rozhodnutí: 28. června 2021

Závěr: Zjištění obvyklé ceny vyvolastňovaného pozemku nebo stavby je vázáno na jejich skutečný stav ke dni podání žádosti o vyvolastnění, přičemž se nepřihlíží k jejich zhodnocení nebo znehodnocení v souvislosti s navrženým účelem vyvolastnění. Lze však přihlídnout k účelu určení pozemků dle územně plánovací dokumentace, pokud by nebyly určeny pro realizaci veřejného zájmu. Lze přihlídnout i k možnosti zhodnocení pozemků v důsledku reálně očekávané změny územního plánu a s tím spojené změny určení účelu využití pozemků.

Obsah: Spor byl veden o změnu rozhodnutí správního úřadu, jímž bylo rozhodnuto o výši náhrady za vyvlastněné pozemky. Žalobci žádali o částku dvojnásobnou oproti té, která jim byla vyplacena. Soud nařídil vyplacení této vyšší částky, přičemž při určení obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků vycházel ze znaleckých posudků, které zohledňovaly, že tyto pozemky byly územně plánovací dokumentací určeny k výstavbě dopravní infrastruktury. Odvolací soud však rozsudek zrušil s tím, že náhrada za vyvlastnění musí být odvozená od ceny obvyklé předmětných pozemků ke dni podání žádosti o vyvlastnění, přičemž tuto cenu je nutno určit podle skutečného stavu pozemků a účelu jejich užití k tomuto dni, kdy se ovšem nepřihlídnou k jejich zhodnocení či znehodnocení vzniklému v přímé souvislosti se záměrem realizace výstavby dálnice, pro kterou došlo k vyvlastnění. Nelze proto při zjišťování obvyklé ceny přihlížet k tomu, že k rozhodnému dni byly pozemky územně plánovací dokumentací určeny k výstavbě dálnice, ale znalec musí vycházet z předchozího stavu územně plánovací dokumentace. Při určení obvyklé ceny pozemků je potřeba zohlednit, zda vzhledem k jejich faktickému a právnímu stavu mohly být v době před provedením změny územního plánování skutečně využity pro uvažovanou komerční zónu či jiný

obdobný účel, jak namítali žalobci, aniž by se jednalo o ryzí eventualitu. Následně soud prvního stupně žalobu zamítl. Po obstarání nových znaleckých posudků odpovídajících pokynům odvolacího soudu dospěl k závěru, že původně určená výše náhrady byla adekvátní, přičemž žalobcům se nepodařilo prokázat, že by přicházelo v úvahu užití pozemků k výstavbě komerční průmyslové zóny, jak tvrdili, což by mohlo vést k závěru o vyšší ceně pozemků. Odvolací soud však rozsudek změnil a přiznal žalobcům jimi požadovanou částku náhrady. Soud prvního stupně dostatečně nezohlednil, že výše náhrady za vyvlastnění musí být rozumná vzhledem k hodnotě majetku, jehož byl vyvlastněný zbaven, neboť dotčená osoba nesmí nést s ohledem na požadavek rovnováhy mezi obecným zájmem a ochranou vlastnického práva nepřiměřenou zátěž. Z toho důvodu zákon v § 10 odst. 5 zákona o vyvlastnění stanovuje, že se nepřihlíží ke zhodnocení či znehodnocení pozemku v souvislosti s navrženým účelem vyvlastnění, jelikož v opačném případě by to byl právě tento veřejný zájem, pro nějž je pozemek vyvlastňován, který by určoval výši poskytnuté náhrady, a nikoli skutečný rozsah majetkové újmy. Proto je náhrada odvozována od obvyklé ceny pozemků ke dni podání žádosti o vyvlastnění, přičemž se však nepřihlídnou k jejich zhodnocení či znehodnocení v přímé souvislosti se záměrem výstavby dálnice, který byl zakreslen platné územně plánovací dokumentací. Zjištění obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků zpravidla vyžaduje úvahu o pravděpodobném určení stavu předmětných pozemků k datu žádosti o vyvlastnění, pokud by se zde veřejně prospěšná stavba nerealizovala. Toto hypotetické určení pozemků je nutno zpravidla dovodit dle klasifikace sousedních pozemků spadajících do téhož makrobloku v době žádosti o vyvlastnění. Tato úvaha není sama o sobě předmětem znaleckého dokazování, nadto znalec z oboru ekonomika, jde o zjištění jedné z nejvýznamnějších skutečností pro zjištění obvyklé ceny na základě jiných provedených důkazů, až na základě tohoto dokazování může znalec zjistit obvyklou cenu dle takto zjištěné kvality dotčených nemovitostí, kterou soud vyjádří v zadání znaleckého úkolu.

Pro určení výše náhrady jako ekvivalentu odnímaných hodnot lze uvažovat, že se předmětné pozemky nacházely v oblasti územního makrobloku určeného pro výstavbu komerční zóny, od čehož by se odvíjela jejich cena. Proti rozsudku podalo dovolání Ředitelství silnic a dálnic namítajíc, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu v otázce, zda může soud fakticky zasahovat do znaleckého určení ceny obvyklé a určit svou cenotvorbovou úvahou znalci, jak má ocenit pozemek, když soud nejprve provede dokazování ke skutečnostem, jež mohou mít vliv na určení náhrady za vyvlastnění. Napadené rozhodnutí podle dovolatele dále závisí na otázce dovolacím soudem dosud neřešené, zda zjištění obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků zpravidla vyžaduje úvahu o pravděpodobném určení stavu předmětných pozemků, kdyby se veřejně prospěšná stavba na tomto místě vůbec nerealizovala, přičemž hypotetické určení předmětných pozemků dle územního plánování je nutné zpravidla dovodit dle sousedních pozemků spadajících do téhož makrobloku. Způsob, jak má být obvyklá cena určena, vyplývá ze zákona o oceňování. Dovolání bylo shledáno přípustným k řešení dosud neřešené právní otázky, z jakých skutečností lze vycházet při zjišťování obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků a ke kterým skutečnostem podle ustanovení § 10 odst. 5 zákona o vyvlastnění při zjišťování obvyklé ceny přihlížet nelze. Ze zákona o vyvlastnění plyne, že při stanovení náhrady za vyvlastnění je třeba vycházet z toho, že vyvlastňovanému náleží náhrada ve výši obvyklé ceny, tj. v takové výši, aby odpovídala majetkové újmě, která se u vyvlastňovaného projeví v důsledku vyvlastnění, a že se náhrada stanoví na základě znaleckého posudku. Postup, jak má být výše takové náhrady určena, zákon o vyvlastnění rovněž upravuje, když stanoví, že náhrada náleží ve výši obvyklé ceny na základě znaleckého posudku. Podstatné tedy je zjištění obvyklé ceny vyvlastňované věci nebo práva. Okolnost, že se tak má stát na základě znaleckého posudku, neznamená, že by náhrada neměla být ve výši obvyklé ceny a že by neměla odpovídat majetkové újmě, která se u vyvlastňovaného projeví v důsledku vyvlastnění. Smyslem tohoto požadavku je, aby výše náhrady byla zakotvena v poměrech cen nemovitostí, jež panují v době vyvlastnění tam, kde k vyvlastnění dochází. Výše náhrady má být stanovena ve výši, která má vyvlastňovanému zajistit, aby mu nevznikla majetková újma (s přihlédnutím

k místu a času), a ze znaleckého posudku se přitom vychází. Bylo rozhodováno o náhradě za odejmutí vlastnického práva k pozemkům, které byly v době podání žádosti o vyvlastnění užívány jako zemědělské a které takto také byly vymezeny územně plánovací dokumentací, než došlo ke změně územně plánovací dokumentace, kterou byly dotčeny pozemky určeny pro účel vyvlastnění. Tyto pozemky (vyjma jednoho z pozemků menší výměry, který odvolací soud posoudil odlišně) zároveň přiléhaly k sousedním pozemkům, které byly územně plánovací dokumentací určeny pro průmyslové, resp. komerční využití. Je-li vyvlastňováno vlastnické právo k zemědělským pozemkům, jejichž obvyklou cenu dle znaleckého posudku zvyšovala jejich poloha vedle odlišně účelově určených hodnotnějších pozemků a s tím se pojící spekulativní potenciál vyvlastňovaných pozemků nesouvisející s účelem vyvlastnění, potom, ač je již s ohledem na stav územně plánovací dokumentace, v níž byly tyto původně zemědělské pozemky vyhrazeny pro účel vyvlastnění, zřejmé, že tento spekulativní potenciál naplněn nebude, nelze při určení obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků od takového aspektu ovlivňujícího obvyklou cenu odhlédnout. Ačkoli je pro určení obvyklé ceny rozhodující skutečný stav vyvlastňovaných nemovitostí ke dni podání žádosti o vyvlastnění, podle ustanovení § 10 odst. 5 zákona o vyvlastnění rovněž platí, že nelze přihlížet ke znehodnocení vyvlastňovaného pozemku nebo stavby v souvislosti s navrhnutým účelem vyvlastnění. Vyvlastňovanému by přiznaná náhrada měla v zásadě umožnit pořízení srovnatelné nemovitosti. Jestliže předmětné zemědělské pozemky žalobců ke dni podání žádosti o vyvlastnění přiléhaly k pozemku vymezenému územně plánovací dokumentací jako komerční zóna, čímž měla být zvýšena jejich hodnota, měla by jim být přiznána náhrada ve výši umožňující pořízení zemědělského pozemku v blízkosti pozemku určeného pro komerční či průmyslové účely, čímž budou zohledněny s tím spojené cenové důsledky. Nelze souhlasit s právním názorem odvolacího soudu, že zjištění obvyklé ceny vyvlastňovaných pozemků zpravidla vyžaduje úvahu o pravděpodobném určení stavu předmětných pozemků k datu žádosti o vyvlastnění, pokud by se zde veřejně prospěšná stavba nerealizovala, kdy takovéto hypotetické určení pozemků by mělo podle odvolacího soudu být zpravidla dovzováno dle klasifikace sousedních pozemků spadajících do téhož makrobloku. Zjištění

obvyklé ceny vyvlastňovaného pozemku nebo stavby je vázáno na jejich skutečný stav ke dni podání žádosti o vyvlastnění, přičemž se nepřihlíží k jejich zhodnocení nebo znehodnocení v souvislosti s navrženým účelem vyvlastnění. Ze zjišťování skutečného stavu vyvlastňovaných pozemků se však vymykají úvahy o tom, pro jaké účely by byly pozemky územně plánovací dokumentací určeny, pokud by nebyly určeny pro realizaci veřejného zájmu. V důsledku takové úvahy by docházelo k ocenění pozemků na základě jejich hypotetického stavu, a nikoli na základě jejich skutečného stavu, jak vyžaduje zákon. Takovéto hypotetické určování stavu pozemků by nepředstavovalo ani aplikaci pravidla o nepřihlížení ke znehodnocení pozemku v souvislosti s účelem vyvlastnění. Skutečnost, zda u vyvlastňovaných pozemků existovala reálná možnost jejich budoucího zhodnocení změnou územně plánovací dokumentace (pokud by nebyly vyčleněny pro potřeby realizace veřejného zájmu), se promítne do zjišťování jejich obvyklé ceny tak, že i tento spekulativní aspekt (ohledně jejich možného budoucího zhodnocení) nesouvisející s účelem vyvlastnění (jak bylo dovozeno v projednávané věci) je jedním z faktorů spoluvytvářejících jejich obvyklou cenu, který je zapotřebí reflektovat při výběru porovnávacího materiálu, na základě něhož znalec zjišťuje obvyklou cenu vyvlastňovaných pozemků. V konečném důsledku odvolací soud popsaná hlediska respektoval, a proto bylo dovolání zamítnuto.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5783/2016 (k otázce dokazování znaleckými posudky obecně).

Relevantní ustanovení: ust. § 10 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 753/2020

Datum rozhodnutí: 29. června 2021

Závěr: *Společný dluh tvořící součást společného jmění manželů v případě, že SJM zaniklo po 1. 1. 2014 a je vypořádáváno na základě aplikace zákona č. 89/2012 Sb., mají soudy zásadně vypořádat jeho přikázáním oběma manželům rovným dílem. Ve výjimečných případech, ve kterých pro to budou dány okolnosti konkrétní projednávané věci, bude společný dluh náležející do SJM přikázán jen jednomu z manželů. Podmínkou takového postupu bude zpravidla souhlas manžela,*

jemuž má být celý dluh přikázán, a řádné zdůvodnění mimořádných okolností případu, které přikázání celého dluhu jen jednomu z manželů odůvodňují. Je-li dluh tvořící SJM přikázován pouze jednomu z manželů, není zásadně namístě, aby byla při určení vypořádacího podílu stanovena povinnost druhého z manželů zaplatit manželovi, kterému byl dluh přikázán, polovinu výše jistiny dluhu, případně i splatného, avšak dosud neuhrazeného příslušenství ke dni rozhodnutí soudu. Jinými slovy, při přikázání společného dluhu jednomu z manželů zásadně nevzniká tzv. kompenzační pohledávka manžela, kterému byl dluh přikázán, vůči druhému manželovi ve výši jedné poloviny dluhu. V případě přikázání celého společného dluhu jednomu z manželů tak dochází k založení nestejně velikosti podílů, tedy disparity svého druhu spočívající v tom, že společný dluh má uhradit jen jeden z manželů; druhý manžel není ve vztahu mezi manželi nadále povinen dluh plnit, a jestliže přesto na dluh následně něco zaplatí, vznikne mu regresní nárok podle § 1876 odst. 2 občanského zákoníku. Dluh se vypořádá podle jeho výše ke dni rozhodování soudu.

Obsah: Spor byl veden o vypořádání SJM. Předmětem vypořádání byl mj. závazek ze smlouvy o hypotečním úvěru. Zástavní právo zajišťující pohledávku banky však bylo zřízeno na nemovitosti ve výlučném vlastnictví exmanželky, žalobkyně. Soud prvního stupně přikázal manželovi bytovou jednotku, ke které se vázal hypoteční úvěr, uložil mu doplatit zůstatek hypotečního úvěru a vypočetl vypořádací podíl pro žalobkyni. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že zvýšil hodnotu vypořádacího podílu žalobkyně s ohledem nejen na cenu bytové jednotky určenou k době rozhodování odvolacího soudu, ale též vzhledem k rozsahu splacení hypotečního úvěru dle stavu od doby rozhodnutí soudu prvního stupně. Žalobkyně podala dovolání, ve kterém nesouhlasila s přikázáním závazku z hypotečního úvěru exmanželovi, žalovanému. Žalovaný s přikázáním dluhu nesouhlasil, neprokázal schopnost jej splácet, dluh je navíc zajištěn zástavním právem na nemovitostech ve výlučném vlastnictví žalobkyně. Pokud by žalovaný nesplácel, banka se uspokojí na těchto nemovitostech ke škodě žalobkyně. Nejvyšší soud dovolání připustil k rozhodnutí otázky dosud neřešené, totiž jak vypořádat dluhy spadající do SJM při zániku manželství po 1. 1. 2014. Z úpravy vypořádání společného jmění manželů obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nevyplývají výslovně žádné konkrétní způsoby vypořádání jednotlivých součástí společného jmění manželů (tedy ani žádná konkrétní pravidla upravující řešení otázky, kterému

z manželů má být společný dluh tvořící SJM přikázán). Pouze podpůrně lze uvažovat o aplikaci způsobů vypořádání podle úpravy spoluvlastnictví. Společný dluh tvořící SJM tak lze vypořádat jeho přikázáním oběma manželům rovným dílem, nebo ve výjimečných případech jen jednomu z manželů. Vzhledem k tomu, že podle § 737 odst. 2 občanského zákoníku má vypořádání dluhů v rámci řízení o vypořádání SJM účinky jen mezi manžely, nepřestávají být tyto dluhy společné a věřitel se může nadále domáhat uspokojení vůči oběma manželům. Již jen z tohoto důvodu by měly být společné dluhy v rámci řízení o vypořádání SJM zásadně přikázány oběma manželům rovným dílem, neboť se minimalizuje nebezpečí, že věřitel bude dluh vymáhat po manželovi, kterému nebyl přikázán, což by mělo pro tohoto manžela negativní důsledky. Odstraní se též nejistota ohledně výše příslušenství a podobných plateb, které se v čase mění. Pouze výjimečně lze dluh přikázat jen jednomu z manželů. Podmínkou takového postupu bude zpravidla souhlas manžela, jemuž má být celý dluh přikázán, a řádné zdůvodnění mimořádných okolností případu, které přikázání celého dluhu jen jednomu z manželů odůvodňují. Za takovou mimořádnou okolnost lze označit například situaci, kdy společný dluh vznikl v souvislosti s pořízením věci, která je také předmětem vypořádání, ale její obvyklá cena je snížena právní závadou (např. zástavním právem). Vzhledem k tomu bude snížena i náhrada za přikázání věci jednomu z manželů. V takovém případě se může (po zvážení všech okolností případu – např. délky předpokládaného splácení dluhu) jevit jako nespravedlivé, aby dluh související s vypořádávanou věcí byl přikázán oběma manželům rovným dílem. Je-li dluh tvořící SJM přikázán pouze jednomu z manželů, není zásadně namístě, aby byla při určení vypořádacího podílu stanovena povinnost druhého z manželů zaplatit manželovi, kterému byl dluh přikázán, polovinu výše jistiny dluhu, případně i splatného, avšak dosud neuhrazeného příslušenství ke dni rozhodnutí soudu. Jinými slovy při přikázání společného dluhu jednomu z manželů zásadně nevzniká tzv. kompenzační pohledávka manžela, kterému byl dluh přikázán, vůči druhému manželovi ve výši jedné poloviny dluhu. Jestliže je soudním rozhodnutím uloženo splnit společný dluh jen jednomu z manželů, nemá nadále druhý z nich (i když pouze s účinky mezi manželi navzájem) povinnost dluh hradit. Není tedy ani důvod, aby soud v této

souvislosti zakládal novou povinnost k úhradě nějaké peněžité částky mezi manželi, například z titulu regresu. V případě přikázání celého společného dluhu jednomu z manželů tak dochází k založení nestejně velikosti podílů, tedy disparity svého druhu (společný dluh má uhradit jen jeden z manželů; druhý manžel není ve vztahu mezi manželi nadále povinen dluh plnit, a jestliže přesto na dluh následně něčeho zaplatí, vznikne mu regresní nárok podle § 1876 odst. 2 občanského zákoníku). Dochází-li v rámci vypořádání společného jmění manželů k vypořádání dluhu, je nezbytné vypořádat dluh ve výši, v jaké existoval v době rozhodování soudu, a nikoliv v době zániku společného jmění manželů; v případě, že o věci rozhoduje odvolací soud, je třeba přihlídnout k částkám zaplaceným na dluh do dne jeho rozhodnutí. Jestliže některý z manželů po zániku společného jmění hradil takový dluh ze svých výlučných prostředků, má při vypořádání SJM právo na náhradu ve smyslu § 742 odst. 1 písm. c) občanského zákoníku. Tato skutečnost se projeví ve výroku o povinnosti jednoho z manželů zaplatit druhému určitou částku na vyrovnání jejich vypořádacích podílů. Soudy jsou povinny vypořádat celý dluh, který byl učiněn předmětem řízení o vypořádání SJM, včetně jeho příslušenství, byť přiroste i v budoucnu po rozhodnutí o vypořádání SJM, aby tak byl zcela vypořádán předmět řízení. Soudy však nemohou vedle zjištění aktuální výše dluhu a rozsahu splatného, avšak doposud neuhrazeného příslušenství složitě dopočítávat či jakkoliv odhadovat výši příslušenství až do okamžiku úplného splacení dluhu. Pomine-li dovolací soud obtíže s tímto zjišťováním spojené, je nutno upozornit i na tu skutečnost, že například úvěrové produkty (na jejichž základě společné dluhy vznikají) v současnosti často umožňují předběžné splacení úvěru, mění se tzv. fixační období, dochází ke změnám v úročení, ke změnám v délce následných fixačních období, změnám bankovních ústavů poskytujících daný úvěr apod., což jsou okolnosti, které brání ke dni rozhodování soudu zjistit výši budoucího příslušenství. Vzhledem k tomu jsou soudy při vypořádání úročeného dluhu povinny pro účely vypořádání zjišťovat výši jistiny, případně i výši splatného a doposud neuhrazeného příslušenství ke dni rozhodnutí soudu, a následně dluh (s příslušenstvím splatným ke dni rozhodnutí soudu) přikázat k úhrzení oběma manželům společně (tj. každému jednou polovinou), či (ve výjimečných případech, viz shora) jen některému z nich. Příslušenství,

kteří k dluhu přiroste teprve v budoucnu (tj. po rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů), je pak nezbytné vypořádat tím způsobem, že se toliko obecně přikáže k úhradě oběma manželům, či (ve výjimečných případech) jen některému z nich; nedochází tedy ke stanovení jeho konkrétní výše a ani k zanesení takového příslušenství do výpočtu o vypořádacím podílu. Nejvyšší soud vyjádřil nesouhlas s přikázáním dluhu exmanželovi, a to právě proto, že je zajištěn zástavním právem na nemovitostech žalobkyně. Proto byl rozsudek odvolacího soudu zrušen.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2068/2019, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 702/2016

Relevantní ustanovení: § 737 občanského zákoníku

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2479/2020

Datum rozhodnutí: 26. srpna 2021

Závěr: *Za újmu způsobenou povinným očkováním v době od 1. 1. 2014 do 7. 4. 2020 odpovídá stát za podmínek zákona č. 116/2020 Sb.*

Obsah: Spor byl veden o náhradu nemajetkové újmy, která vznikla na zdraví čtyřměsíčního dítěte po povinném očkování. Dítě po očkování utrpělo levostrannou obrnu lícního nervu těžkého stupně s trvalými následky. Žalovaná odmítla náhradu zaplatit. Soudy nižších stupňů žalobu zamítly, neboť žádný právní předpis nezakotvuje odpovědnost státu za újmu způsobenou povinným očkováním. Na danou věc nedopadá žádné ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 ani zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, a není ani žádný jiný právní předpis, který by bylo možno na věc aplikovat. Odvolací soud konstatoval, že v době jeho rozhodování sice byl v parlamentu projednáván návrh zákona o náhradě za újmu způsobenou povinným očkováním, ale do doby jeho přijetí neviděl odvolací soud možnost jeho absenci jakkoli nahrazovat. V dovolání žalobce namítal, že „starý“ občanský zákoník upravoval objektivní odpovědnost zdravotnického zařízení za škodu na zdraví způsobenou podáním očkovačích látek v § 421a. V zákoně č. 89/2012 Sb.

zákonodárce opomněl výslovně určit, kdo tuto odpovědnost ponese od 1. 1. 2014, a nečinil tak ani přijetím jiného právního předpisu, přestože podle čl. 24 Úmluvy o biomedicíně má osoba, které vykonaným zákrokem vzniklo nepřiměřené poškození, resp. újma, právo domáhat se spravedlivé náhrady v souladu se zákonem a Česká republika se v roce 2001 ratifikací Úmluvy o biomedicíně k přijetí takové vnitrostátní právní úpravy zavázala. Nepřijatelný deficit právní úpravy stát napravil až přijetím zákona č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, jenž nabyl účinnosti 8. 4. 2020. Právní závěr odvolacího soudu o nedostatku pasivní legitimace státu pro absenci právní úpravy by vedl k nepřijatelnému stavu, že osoby, jimž byla způsobena újma na zdraví povinným očkováním, by na rozdíl od těch, u nichž újma vznikla do 31. 12. 2013 a od 8. 4. 2020, neměly právo na žádnou náhradu. Právo na náhradu za utrpěnou újmu lze za využití analogie legis posoudit jako právo na náhradu podle § 2925 občanského zákoníku, neboť podávání očkovačích látek státem, jemuž jsou občané povinni se podrobit, lze přirovnat k provozu zvláště nebezpečnému. Očkovačích látek sice aplikuje zdravotnické zařízení, na to by však bylo možno hledět jako na pomocníka státu ve smyslu § 2914 občanského zákoníku. Neshledal-li by soud využitelným pravidlo analogie legis, bylo namístež posoudit, zda by situace s odkazem na § 10 odst. 2 občanského zákoníku nebyla řešitelná za použití analogie iuris a principů ekvity, tedy zásad spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá občanský zákoník. V duchu těchto zásad je třeba pokládat za neakceptovatelné, aby za způsobenou újmu, kterou nelze přičíst poškozenému ani vyšší moci, nebyl nikdo odpovědný. Nejvyšší soud posoudil dovolání jako přípustné a důvodné. Poté, kdy zrekapituloval relevantní ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvy o biomedicíně, jakož i základních principů občanského zákoníku, dovodil, že z nich vyplývá právo každého na ochranu soukromí, včetně tělesné integrity, a na ochranu života a zdraví. Zdravotním zákrokem ve smyslu Úmluvy o biomedicíně je mimo jiné též očkování, kterému je občan povinen se podrobit podle § 46 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Vlivem vedlejších účinků vakcinace i při dodržení veškerých pravidel pro podávání vakcín může u očkované osoby dojít k nežádoucí reakci organismu a k poškození zdraví. Vznikla-li do 31. 12. 2013 škoda na zdraví, stíhala objektivní odpovědnost za takovou

škodu poskytovatele zdravotních služeb podle § 421a „starého“ občanského zákoníku. Občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014 neobsahuje žádné ustanovení, které by výslovně upravovalo odpovědnost jakéhokoli subjektu za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním, a takovou úpravu nelze nalézt ani v jiném právním předpisu, účinném od 1. 1. 2014 do 7. 4. 2020. Od 8. 4. 2020 zakládá odpovědnost státu za tyto újmy zákon č. 116/2020 Sb., který byl přijat v reakci na náleze Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14, jenž v bodě 87 svého odůvodnění zákonodárce k přijetí potřebné právní úpravy vyzval. Dovolací soud pokládá za nepřijatelné, nespravedlivé a diskriminující, aby se poškozeným, u nichž vznikla újma do 31. 12. 2013 a poté od 8. 4. 2020, náhrady újmy na zdraví dostalo, zatímco újma vzniklá v mezidobí mezi těmito daty by odškodněna nebyla, a to jen proto, že zákonodárce opomněl jejich nároky upravit. Řešení žalobcova nároku pouhým konstatováním absence zvláštní právní úpravy by znamenalo rezignaci na úlohu, jež soudům přisuzuje čl. 90 Ústavy. Absence právní úpravy odpovědnosti za újmu z povinného očkování v předmětném období, způsobená zrušením občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013, je zjevně neúmyslnou mezerou v právním řádu. Náprava popsáného nežádoucího stavu mohla být zjednána při přijetí zákona č. 116/2020 Sb., obsahoval-li by přechodné ustanovení, které by pamatovalo na případy škod vzniklých od 1. 1. 2014 do jeho účinnosti, což se nestalo. Zákon č. 116/2020 Sb. nemá žádné přechodné ustanovení (zde lze hovořit o mezeře v zákoně). Ustanovení § 9 citovaného zákona, nazvané „ustanovení společná a přechodná“, ve skutečnosti přechodným ustanovením není, protože o nárocích vzniklých do účinnosti zákona nepojednává. Vzhledem k tomu se daný zákon zásadně vztahuje na nároky vzniklé za jeho účinnosti. Nejpříjemnějším způsobem zaplnění mezery v právní úpravě, který odpovídá ustanovení § 10 odst. 1 o. z., je použití zákona č. 116/2020 Sb. i k posouzení nároků, vzniklých v době od 1. 1. 2014 do 7. 4. 2020, a to bez ohledu na chybějící přechodné ustanovení, které by takový postup výslovně umožnilo. Zákon č. 116/2020 Sb. totiž upravuje případy uplatněnému nároku nejen co do obsahu a účelu nejbližší, ale ve skutkové podstatě totožné, jen s tím rozdílem, že vznikly až po jeho účinnosti. Použití zákona účinného od 8. 4. 2020 i na případy újmy vzniklé před tímto datem je pravou retroaktivitou, avšak v daném případě přípustnou.

Související judikatura: rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci S. proti Ukrajině ze dne 15. 3. 2012, č. 24429/03, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 25 Cdo 3953/2014, náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 19/14.

Relevantní ustanovení: zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním.

Ústavní soud

Náleze Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 3011/20

Datum rozhodnutí: 31. srpna 2021

Závěr: *Ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny, které zakotvuje požadavky na vymezení příslušnosti orgánu soudní moci, je třeba vykládat tak, že současně vymezuje požadavky na osoby, které budou nezávisle a nestranně soudní moc v konkrétní věci vykonávat a které se tak budou také jevit. Pravidla pro jejich určení musí splňovat i kvalitativní požadavky vylučující jejich účelové zneužití k nelegitimnímu cíli, kterým je především ad hoc výběr soudců, ať již z jakýchkoliv důvodů. Odnětí již přidělené věci musí být vždy až poslední z možností a musí se tak stát na základě předem daných, známých a transparentních pravidel vylučujících libovůli; takovým důvodem nemůže být pouze potřeba zajištění „plynulého chodu“ orgánu soudní moci, popř. běžné nerovnoměrné zatížení jednotlivých soudců v již přidělených věcech, a to tím spíše, předvídá-li rozvrh práce příslušného soudu jiné řešení.*

Obsah: Řízení před obecnými soudy bylo vedeno v trestní věci; obžaloba byla podána pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Podstatou věci bylo využití tzv. karuselových obchodů, tj. zkrácení daně pomocí účelově zakládaných společností. Ve věci rozhodoval Městský soud v Praze a následně k odvolání obžalovaných Vrchní soud v Praze. Dovolání obžalovaných odmítl Nejvyšší soud. V dovolání byla mj. řešena otázka, zda dovolací soud rozhodoval ve správném složení senátu. Při veřejném zasedání o odvolání byl dovolací senát složen ze tří soudců, avšak krátce před započítím jednání došlo k výměně jednoho soudce, což obžalovaná seznala z vyvěšeného pořadu jednání před jednací síní, který byl těsně před jednáním vyměněn s tím, že jeden soudce se změnil. Místopředseda Vrchního soudu

v Praze uznal, že k výměně soudců došlo, a to z důvodu zajištění „plynulého chodu věcí v senátě“. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala mj. porušení práva na zákonného soudce, k čemuž došlo právě výměnou soudce v odvolacím senátu. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zdůraznil, že ačkoliv je argumentace stěžovatelky týkající se rozvrhu práce daného soudu, a tedy i přidělování soudců k jednotlivým kauzám, věcně správná, podstatné zejména je, „*zda v konkrétním případě v odvolacím senátu zasedal soudce, který tam byl účelově dosazen, ačkoli tam neměl co dělat*“. To se nestalo, neboť příslušný soudce byl k danému dni „řádným členem“ daného odvolacího senátu. Zákonnými soudci v konkrétním senátu byli všichni čtyři dotčení soudci, a proto výměna jednoho z nich za jiného není porušením práva na zákonného soudce. Z hlediska praktického fungování tohoto senátu rozhodl jeho předseda, že do rozhodování v konkrétní věci (nebudou-li tomu bránit zákonné překážky) nebude zařazen ten soudce, který je zpravodajem v následující trestní věci, aby se především mohl připravit na jednání. K výměně vyvěšené informace o složení senátu došlo chybou protokolující úřednice a v žádném případě nešlo o záměr manipulovat se složením senátu. Ústavní soud stížnosti vyhověl. Právo na zákonného soudce je základním principem práva na spravedlivý proces. Jeho prvkem je mj. požadavek na to, aby se zabránilo ad hoc rozdělování (a tedy i přerozdělování) soudních věcí. Pochybením tak není pouze prokazatelně nekalý výběr rozhodujícího soudce, ale již samotná aplikace pravidel, která takový výběr nevyklučují. Z pohledu trestního práva není zákaz uvedený v čl. 38 odst. 1 Listiny ve vztahu k chráněnému objektu (poskytnutí soudní ochrany nezávislým a nestranným soudem) deliktem pouze poruchovým, nýbrž rovněž ohrožovacím. Ovšem ani právo na zákonného soudce není absolutním právem. Do střetu s jeho dodržením se může dostat například požadavek na nestranného soudce (čl. 36 odst. 1 Listiny) nebo požadavek průběhu řízení bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny). To v určitých situacích umožňuje odnětí věci zákonnému soudci a jeho nahrazení soudcem jiným. Pro uplatnění výjimky ze striktního dodržení práva na zákonného soudce však musí existovat odůvodněný, přezkoumatelný a z hlediska ústavou chráněných hodnot relevantní důvod, který navíc musí obstát v tzv. testu proporcionality. Nutno také respektovat zákonné požadavky na rozvrh práce, ze kterých je pro nynější případ

třeba poukázat na § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, podle kterého rozvrhem práce pro příští kalendářní rok nebo změnou rozvrhu práce nesmí být dotčeno rozdělení věcí, a je-li to možné, ani zařazení soudců a přísedících do jednotlivých soudních oddělení, provedené před jejich účinností, s výjimkou případu, kdy nebyl ve věci učiněn žádný úkon nebo došlo-li ke zřízení nového soudního oddělení nebo jeho zrušení. Podle čl. 38 odst. 1 Listiny není „zákonným soudcem“ každý orgán zmocněný zákonem k výkonu soudní moci, aniž by to nebylo současně vztáhnuto na konkrétní osoby, které jsou podle zákona povolány v něm tuto moc vykonávat. Bude-li proto o věci rozhodnuto pod stejnou „hlavičkou“ orgánu soudní moci, avšak s jinými soudci či soudcem, vyměněnými bez zákonného a legitimního důvodu, či dokonce bez sdělení změny ve složení takového orgánu, bude to v rozporu s čl. 38 odst. 1 Listiny. Proti názoru, že všichni soudci zařazení např. do určitého senátu jsou zákonnými soudci v dané věci, a lze je tedy „k zajištění jeho chodu“ volně zaměňovat bez překročení mezi čl. 38 odst. 1 Listiny, se Ústavní soud vymezil již ve své dřívější judikatuře. Proto k výkladu pojmu „zákonný“ (soudce) podle čl. 38 odst. 1 Listiny nelze přistupovat ryze formálně a jeho naplnění odvozovat od pouhé skutečnosti, že soudce byl k věci (nově) přidělen (určen) na základě předem stanovených, veřejně dostupných a transparentních pravidel. Jak již bylo výše uvedeno, musí tato pravidla splňovat i jisté kvalitativní požadavky, jež jsou garancí proti jejich účelovému zneužití k nelegitimnímu cíli, kterým je především ad hoc výběr soudců, ať již z jakýchkoliv důvodů. Uvedeného práva se tedy lze dovolávat nad rámec znění zákona či rozvrhu práce. Uvedená pravidla, od zákonné úrovně až po vydaný rozvrh práce, tak nemohou umožňovat ústavně nesouladnou diskreci (např. předsedy soudu nebo předsedy senátu) ohledně výběru rozhodujících soudců, a to ani v situacích, kdy je změna soudce nezbytná. Taková úprava totiž zvyšuje riziko zneužití postavení personálně rozhodující osoby, jakkoliv může třeba možnosti jeho libovůle významně omezovat. I možnost neomezeně a nekontrolovaně vybrat tři rozhodující soudce ze čtyř možností je stále libovůlí, jakkoliv matematicky ne příliš významnou. To vše platí tím spíše v trestním řízení, v němž dochází k významným zásahům do základních práv a svobod dotčených osob. Za zvláště rizikový pak považuje Ústavní soud uvedený systém ve vztahu k soudcům-stážistům,

kteří jsou k soudu (zpravidla vyššího stupně) přiřazeni na dobu určitou, s možností následného stálého přeložení v případě „osvědčení se“. Takový systém, posílený neomezenou možností přeřazování soudců při rozhodování v senátu, je podle Ústavního soudu problematický. Ústavní soud považuje za nutné, aby i pro soudce stážisty platila předem daná a diskreci soudních funkcionářů vylučující pravidla přidělování konkrétních věcí. Je třeba věnovat pozornost i výkladu pojmu „odňat“ v čl. 38 odst. 1 Listiny. Zatímco aplikaci daného článku na proces prvotního přidělování věcí je třeba dovodit systematickým a teleologickým výkladem daného ustanovení, zapovězení odnětí věci soudci, jemuž již byla věc přidělena, lze dovodit z prostého jazykového výkladu ústavního textu, nehledě na již uvedený požadavek § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Skutečnost, že zákon (nebo dokonce pouze rozvrh práce) možnost odnětí v obecné rovině umožňuje, nezabývá soudy daná ustanovení (zejména § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích) vykládat a aplikovat restriktivně a ústavně konformně a zněním zákona tak nezaštiťovat výměny

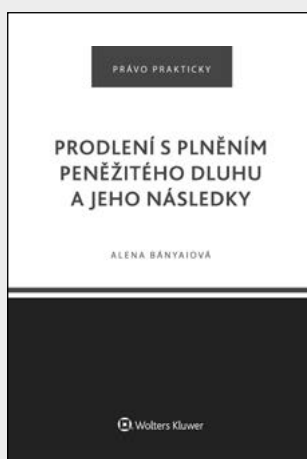
rozhodujících soudců s nedostatečným odůvodněním, neboť v takovém případě vzniká nebezpečí podezření z tzv. objektivní podjatosti. Je též vhodné, aby účastníci řízení byli vždy o změně rozhodujícího soudce výslovně informováni, alespoň například při veřejném zasedání, a měli tak možnost se k ní vyjádřit. Uvedené principy byly v konkrétní věci porušeny. In concreto došlo k rozšíření senátu o nového člena (stážistu), který pak byl na základě neformálního rozhodnutí předsedy senátu určen jako nově rozhodující soudce za jiného (stávajícího) člena senátu z důvodu „plynulého chodu věcí v senátě“. Takový důvod nemůže obstát. Za zákonné soudce lze považovat pouze ty konkrétní osoby, kterým byla věc prvotně přidělena, nikoliv všechny členy určitého soudního senátu.

Související judikatura: náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2769/15.

Relevantní ustanovení: čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, § 42 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Zpracoval: Jan Tryzna

Z knižních novinek Wolters Kluwer doporučujeme

Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky

Alena Bányoová

Publikace se zabývá tématem **prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky**, jež je tématem živým a aktuálním. Jde o jev, s nímž se ve svém životě setkal snad každý a jehož právní dopad do majetkové sféry dlužníka může být v řadě případů fatální.

Autorka zaměřila publikaci především prakticky, kdy využila bohatých teoretických znalostí podpořených výbornou znalostí právní praxe. Snaží se hledat odpovědi na praktické otázky spojené s prodlením a jeho důsledky. Výklad jednotlivých institutů (**prodlení, úrok z prodlení, smluvní pokuta** atd.) bohatě doplňuje **rozborem judikatury** i jejím kritickým hodnocením s cílem určit, která judika-

tura k předchozí úpravě je použitelná i dnes, popř. jaká jsou úskalí při její aplikaci. Komplexnost výkladu dotváří i exkurz do veřejnoprávních předpisů, které rovněž úrok z prodlení jako sankci upravují.

Kompletní nabídka knih s možností pohodlného nákupu na obchod.wolterskluwer.cz.